

מוטיבים בשירת הלל בבלי

מאת שמואל לייטר

במתח נופים. — השירה היא תופעה רוחנית: נסיונו של אדם לגבש חוויות-ימיו, לאחות את הקרעים, לאחד את הניגודים והסתירות. במסתו «שירה וחינוך»¹ כותב בבלי: «השירה על פי מהותה היא מעין חיבור הניגודים... תמצית ההווה גלומה בה על הפכיה וחליפותיה...» והפכים וחליפות אלה מוצאים אנו גם בשירתו של בבלי. עיון מקיף בשיריו מלמדנו שנימוסיו והליכותיו של אותו אדם יקר לא היו פרי הרמוניה שבפשטות, אלא פריים של מאבקים נפשיים. בשירתו של הלל בבלי מתגלה הסתבלות טראגית, תהומיות והתלבטות של היחיד השקוע בעלבונו ובבדידותו. חיובו המלבב של בבלי האדם יניקתו מתחושת הנכאים של בבלי המשורר. שיריו מוציאים אותו מידי פשוטו. שירתו היא מגילת וידויים, חשבונם של גלגולי-נפשו. אם אין אנו מוצאים בשירתו מסממני השירה המהדרניסטית, הרי בין שורותיה מפעפעים יסוריה של נשמה שנקלעה לתוך עולם שבור ומפולג. הוא שמר את לשונו. הוא דרש מידה בדברי אחרים וכל שכן בדברי עצמו. ניבו השקול והצנוע נוהר מחריפות הביטוי ומן התגובה הזולה של חוצפה. הכאב של ספר תהלים מכסה על הכאב של ספר איוב.

נפו הוא נוף כפול. מסתכל הוא בנוף אמריקה או אירופה ובוקע לפניו גופה של ארץ ישראל. נוף זה הכפול מצוי אצל כל אבות שירתנו החדשה ומעורר הוא בעיות נפשיות של הזדהות ובעיות אמנותיות של תיאור. מתח הגעגועים מפצל את חוויתו של בבלי. עומד הוא בלב העיר, ברחובות הכרך ההומה ומקשיב «לקול רחוק הימה ברוח».

וכך נעשית שירתו לשירת המרחקים. הוא מרגיש כאשר «שירת המרחקים זורמת בי באן... / כדור-עולם מסתובב בי בחליפות-נוף» ובשיר אחר:

ירד, ירד הליל הברון
 ויקחני אל נוף-חסדיו;
 לבי קשוב, לקראת הסוד ערוך,
 לזמר-מרחקים נשא עדיו.

וכך מתהלך מחכה ומקשיב לאותו קול, לאותה המיה חרישית, המתנשאה מן המעמקים-המרחקים ומגיעה לאזנו. אחד השירים האחרונים מוסר אחת מחוויותיו בימיו האחרונים כאשר עלו אליו קולות «בלטף-סוד»:

צילי-זמרה נוגי-תפילה בוקעים למרום חדרי —
 בדממת הליל המבושם מאופק מרחקים.

והנוף הרחוק, נוף החסדים, הוא מרובה-משמעות: נוף השירה ונוף הכיסופים, נוף הנעורים, נוף הנשמה ונוף ארץ-ישראל. הנוף הרחוק נקבע בנפשו ומתגלם בנוף הקרוב. מולדת משתקפת בנכר. הנסתר נעוץ בנגלה. עמוק עמוק בתוכו חבוי אותו נוף. חריות מרחקים-מעמקים שבשיריו מגלה שהפלגה לנוף שבמרחק הגיאוגרפי טעונה הפלגה-שכנגד לנוף שבמעמק הנפשי. אין המסע החיצוני מגלה תגלית יקרה מהכרה עצמית. מתוך גילויי הנופים הקטביים של בבלי מפציע ועולה נוף אחד ומיוחד, הכמוס תכלית כמיסה — נוף הנצח.

מכיר בבלי הכרה ברורה שאותו נוף רחוק מובלע בתוך עולמנו והוא מכרך:

אשרי אדם לבו יקלוט, יחון
 בבואות-רגע כרזי עולם;
 אשרי יבחי, יאזין שירת עליון
 בהמולת חיים ומחולם.

1. הלל בבלי, רוחות נפשות (ניו יורק — ירושלים/הל אביב), עמ' 215.

גורלו גורל אדם המודרני מרוסק־החוויה ותפקידו תפקיד המשורר מאחד־ החוויה. אין הוא מוותר על שום צד של המציאות. אין קירבת הנוף קובעת אצלו את מידת הריאליזם של הנוף. אין הנוף הרחוק פחות ריאלי על שום ריחוק. מתאמץ הוא בכל כחו לגלות את הנוף הרחוק בקרוב ובהכרת המשורר מעלה הוא את הרחוק לתוך הקרוב ויהיו לאחדים בידו.

שלימות כשלו מסגל לו אדם מתוך מאמץ וליבוט. לא שלימות של ילד היא. לא מתנת חינוך, אלא קנין במיטב כוחות רוחו. הוא האמין שהשירה "יונקת מתוך השכבות העמוקות ביותר של הקרקע, מלים חוללות בתוכן גם משהו שאינו ניתן לגיתוחו של השכל". השירה היא הכרה יותר כוללנית של המציאות. הוא התנגד בתוקף לאלה שרואים את השירה ככלי או אמצעי למטרות אחרות. במאמריו נלחם לעצמאותה של השירה. במאמרו "עלבונה של שירה" (שהוא גילגול ראשון של המסה "שירה וחינוך") קורא הוא לה "בריה רוחנית בת־חורין שיש לה חוקים ותנאי־קיום משלה". מצטמצמים אנו במעשיות צרת־אופק. אין איש מציאות ואין כח המתקשר בכל שכבות החוויה ככח השירה. דרך השירה היא הדרך אל השלימות. המשורר מרגיש את החיים על כל גוניהם. ככח החזק האורגני של שירתו מעלה הוא את החיים ומביא אותם לידי תיקונם הרוחני. באחד משיריו האחרונים כשהוא מרגיש עצמו נבלע בין התחומים שואל בבלי שאלה הממצה את שליחותו:

איכה אצבור חרסי חיי המפורדים? ...
איכה אלחיס שב־י־חיי לאחדים?

שירת חותם. — תמוה: בבלי שאהב את האדמה ונתן את תפילת חיון שי לאדמה, שאהב לרוות הריח והליח של האדמה וראה בה הממשות, המנוחה הנאמנות, כמה כולו להיחלץ מן העולם של מעשים ומקרים, כמה ליש המוחלט, ראה האיחוד העליון בהתרוממות מעל המעשים. הוא רצה להתבטל בתוך היש הטהור:

הולכים פוקעים ומתפרדים
חרצובות־זמן, קשרי מקום ...
הפכתי ניגון דק רועד בחלל אויר
רועד ומתעלם ללא משא־דברים.

ועוד שר:

בכח־סתריים של עומק־ראיה
יקרע דוק הרמיה מעל עיניו חולות
והעמידו למול היש של הבריאה.

ובשיריו האחרונים שר על החיבור "אל לב החוויה" והשיבה "בזיו המציאות העליונה". מלים אלו: הוויה, מציאות, יש — אין אנו רגילים לשיך אותן ללשון השירה. כלליות הן, מופשטות ופילוסופיות.

אולם בשיריו האחרונים נארגות מלים אלו במסכת תפילת־פטירה. בהת־ רוממות השעה הופכות הן למלים מוחשיות בלומות מתיחות של יסורים ומסירות נפש. זוהי כוונתו בשירו צלילי זמרה... הוא נכון למסור נפשו ביד עליין. לא מדובר כאן בפראזה או בציור שגור־בפינו, אלא במסירת נפש ממש. אינם דומים כיסופי התבטלות של אדם שמובטח לו עתיד בעולם הזה לאותם כיסופים באדם שנמוג, באדם שנבלע בין התחומים.

אדם שכל נחלתו בעולם הזה אינה אלא עבר ושאינו לו אפשרות של עתיד אלא בעולם הבא, אדם כזה יצאה תפילתו מכלל בקשה. זוהי תפילה של כל הנשמה תהלה יה. וכך שר בעמדו מוכן להימלט מעולם שאין בו אלא עבר:

... שוב יהלמני בוקר־הלבוב
יזרוס בי כמעין אבוד שב למקורו
ובשיר תפילה אחר שוב אל לב החוויה.

מרגישים אנו בשירי־חותם אלה תיאור מרום משל מסירת נפש — תיאור

2. "שירה וחינוך", עמ' 215.

3. "מסד" ספר שני (תרצ"ו) עמ' 353.

ולא בקשה. בקשה שייכת לעולם-של-עבר-ועתיד והוא כבר בימיו האחרונים מאותו עולם ועמד בין התחומים.

שבעה שיריו האחרונים הם תופעה עילאית. הוא הילך בינינו בשירה והוא נפטר ממנו בשירה. כשהתגברו בו יסודות הרוח התגברה בו רוח השירה. כל הנשמה תהלל — ממש.

נאמנים שבעה שירים אלה לשירת חייו ושרשיהם בכלל שירתו. זוהי שירת הפיסגה, שירת-חותם הטובעת את שירתו באמיתו של הנצח.

בידוד מבית ומחוץ. — תחושת המרחק של המשורר הרואה עצמו מנותק עוררה בכבלי יצר הכאת שרשים בממשי. מאידך, המעינות שבתוכו חתומים ונעולים הם, מעיינות סתרים ומעינות אבודים שלא ניכר רישומם, שלא פרצו ובקעו, לא התגלו ולא התקשרו. מכאן תלישות שוחרת פתח-כניסה ומכאן הפנמה מחלטת חולמת על גילוי של התפרצות, וביניהם היפערות המרחיקה ומבדדת את האדם מבית ומחוץ. שני הבידודים מסתמלים בצימצום בעץ ובמעין עד שסגולותיהם מתחלפים אלה באלה.

מתערה הוא ומעמיק שרשים ודומיה («סוד הליבלוב בדמי»; «באלם המפרה») ומחכה להלימת בוקר הליבלוב. מה סופה גרפת לפתע פתאום אף בוקר-הליבלוב בוקע פתאום — בוקר ולא לילה כבשירו הידוע של דילאן תומאס. אין בוקר זה שבא אחר הלילה של חיי אנוש בוקרו של מעשה בראשית. שלוש שורות אחרונות מעידות שכאן חוזר המשורר לנוף ידוע שהתרחק ממנו. «שוב... שוב... שוב... מי שנד עלי אדמות כגר נידת, נכסף כל ימיו לנוף המרחקים, לתל שלושה, שב לנוף שנעקר ממנו, נוף שיתערה בו כאזרח רענן. כל אותם הנופים שעליהם התגעגע, נוף ארץ ישראל, נוף הנעורים, נוף האהבה, נוף הנשמה — לא היו אלא תופעות-תמורה של נוף חיי הנצח. «אחבר אל לב ההוויה» — סוף לתלישות.

מעיינות-תפילה ולב העולם. — סמל המעיין ניוון הן מן הבוקר, הן מן הליבלוב והן מן הלב. לא היסורים בלבד שהם על כרחו אלא אף תפילה ובעיקר תפילה שהיא ביישוב הדעת, מגשרת את ההיפערות הכפולה בין פנים וחוץ, זמן ונצח.

בשיריו מצאנו «ותפילה זורמת אדירה / ובכליון-אלהים, לקול הפעמונים / אסחף ואצלול בשירה», ודומה: «לבב מעין תפילה / ובלבבי עלה חציר», בכי לבב, המית מעין תפילה», «תפרוץ כגל תפילה ממעמקי (קדמוני יטורי) אף «פרוץ כגל תפילה מתוכו / כפרץ נחל חתום». הרי אנו רואים שבשירתו רגילה אף התפילה להצטייר כמעין.

ר' נחמן מברצלוב סיפר בסיפור רבי-סמלים: «כל דבר יש לו לב וגם העולם בכללו יש לו לב». אף בשירי בכלי מפעם לב גדול, לב העולם, לעומת הלב של המשורר, «ושמעת והרגשת: עוד לב איתנים / הומה ומסתער ומתגעגע ומשתפך... / המסתער ומתגעגע ומשתפך ומתפלל ביחידות / תפילת הסתו, תפילה זכה». כבר הזכרנו «ולב כל הארץ כמעין סתרים». ובשיר אחר על ארץ ישראל «מלב אדמה זו ללבי נמשך מעין / ועורקי ארץ רעננים משתורים ביי». בשיר מאוחר מוצאים מצד אחד «שירת-אביב פרחת הלילה בלבי» ומצד אחר «מחביוני האדמה בשורה בוקעת / זמרת-עולם מלבלבה בי נמסכה». עיין תראה בציור השני, מחביוני האדמה... בוקעה... נמסכה... את מעיין העולם, ואחז תבחן בצליל זמרת-עולם אותו זרם הזורם כמעין. והדברים משתלשלים עד לידי גילוי ושילוב מוטיב מעיין-מעון שטמונים בו סמלי המקדש וההיכל שעליהם ידובר להלן: «וכי יחדל ניב המעיין המשתוקק / ונטף בדלת אחרון ידלף ויתגלגל / על לב עולם צוחק ורווה-נוגה — / אז אקום אצא לקראתך / מעין כל השירה ומעון חיי עד». ולמעלה במערכת המעינות-הלכבות: «מעין-עולם שוקק ומשתפך / נטפי מספר גם אלי ניתזים». מעיין זורם למעיין, לב מתקרב ללב. אותו לב החוויה «אחבר שוב אל לב ההוויה», אינו אלא מעיין העולם, לב העולם. כבר סיפר ר' נחמן: «זה הלב הנ"ל עומד כנגד המעיין... וכוסף ומשתוקק תמיד מאד מאד לבוא אל אותו מעין בהשתוקקות...»

נמצאנו למדים שאותו פועל יורם משתמע להוראה נוספת. כולל הוא לא רק בוקר, ליבלוב, מעיין, לב, ושירת-תפילה שכולם תופעות פנימיות אלא גם לב-מעיין העולם שהוא קיים קיום פינומן חיצוני מחולט. המעיין האבוד של האדם שב

אל מעיץ ההוויה שהוא מקורו. העץ התלוש משתרש השתרשות נצחית אחבר שוב אל לב ההוויה.

המקדש שבלב. — בשיר „חייד הקבורים התנערו“ מסתתר סמל המקדש שאין רישומו ניכר וצריך הוא לימוד מהיקש. הושר בשיר-חותם זה:

חייד הקבורים התנערו
התנוססו מתחת ערימות עפר
ורחפו לעומתי.

בשנת תרע"ט, והוא אז בן עשרים ושבע, שר: „הן אמנם כי נהרסו מוסדי מקדשי / וגלה כבוד אלי מעלי, / אך שערי תפילתי ערן לא ננעלו... / ולבי בי ימוג משפעת רגשות — / או יש אשר יפרוץ גל-תפילה מתוכו / ... כפרץ נחל חתום...“ גל תפילה, כפי שראינו, הריהו בלב, ואף שערי תפילתי נוכל לאתר בלב. אלא אותו מקדש המכונה כקנין-יחיד מקדשי היכן הוא? בא המשכו של שיר ומגלה: „מאין התפילה נובעת / ולמה ולמי היא, אך רגש בי נעור וקול אלי יגונב; / מתחת משואות מקדשים חרבו, / בין תילי הרמץ של אלים אכלו / יהבהב עוד ניצוץ יחידי / מצל משרפת-הנעורים. / ורוח ממרום כי תשב, / רוח ערביים חזקה, / ונגעה בקירוב הלב, / וורתה את גלי האפר / ולבתה הניצוץ הכודד — / ... או תקום מכינות למראות-אש / דמות-אלים ראשונה בקדמת-זהרה / ומקדש הנעורים יתנוסס שוב על תועפותיו“. ברור: המקדש החרב הוא המעיץ בלב. מה המעיץ בלב אף המקדש בלב. לפני ולפנים בלבו של אדם, דביר-קדש בו שמורים חלומות וצפיות של הנעורים, נשארו משואות בלבד. מעשי-אנוש, שנות הצער והאכזבה, דרישותיו המטרידות של העולם החריבו את המקדש.

„חייד הקבורים התנערו“ ביאורו: שנות הנעורים, מקדש הנעורים הטמון בערימות עפר מתנער וקם. כך ראינו סמיכות עלומים ומקדש: „לבלב גן עלומי / ובנתי לי מקדש“. ועוד תמונות נעורים הטמונים בפנים וניעורים: „אור ראשיתי הוא אשר נבקע... / קול נעורי הטוהרים אשר נעור ואשר קרא“. וכך שאל: „היש כי נפתח שוב דביר-אש לקראתי / או אראה פני נעורי המאכלים?“ הרי לפנינו מקדש הנעורים בעמדו על תילו, בשרפתו ובצפייה לעתיד. רואים אנו גם שהמקדש בלב עולה בד בבד גם עם המעיץ וגם עם העץ שבלב, המוטיבים התגלגלו והשתלבו. מכלול המוטיבים גל-מעייץ-עץ-פריחה מזדווג עם מוטיב מקדש-שער. משמשים הסמלים בעירוב תכונות ומתחלפים אלה באלה. ושאלה דומה צובטת-לב נשאלת אף בשירנו: „אי השנים שנשרפו?“ שהן שיריהם של „שריפת הנעורים... מקדש הנעורים“. וסמוכה לה השאלה: „אי בארות-חיי שנסתמו?“ שאף היא מתאבלת על בארות הנעורים של הלב. וכשיעורן השאלות בשיריו הצלולים בחצרות אל הנכר „הא לכם רוחי, בו תשרו קדשתכם / וזיק אל לתוכו תורידו / ... אי ינה האל כי אבואה חצרותיו? / אי מקדש בו גבולי אציבה?“ המקדש על תפירתו חרב אבל הוא עדיין בבחינת תלפיות, תל שכל הפיות פונים מוחו; שערי תפילה לא בשמים הם אלא בלבב האדם. גל תפילה חתום בלב ואף אש-קודש של מזהב הרוס מהבהבת בו. כשם שעתידי המעיץ להיבקע כך עתיד אותו ניצוץ להשתלהב „ומקדש-הנעורים יתנוסס שוב על תועפותיו“.

מקדש-לב מצאנו בשירת ביאליק: „בחרבת לבבכם המזוזה נפסלה... / אז ידעך שביב אשכם האחרון שעמם. / ונאלם מקדשכם ונשכח ההמון; / ועלי-מעי מזהב לבבכם ששם / ייליל ויפהק חתול השממון“ (על לבבכם ששם). וכן מצאנו בשירה מאוחרת של בבלי רשמי אותו מקדש ששם „רק פה ושם עומדים חולמים נבוכי-לב / מול אפר מקדשים“. ומעין השלמה וצד-שכנגד לשירו של ביאליק שפוחת בשדים ומסיים בחתול: „כעכברי-אדם אתם בורחים ונמלטים וממקדשי עבר כהנתם במ, / בעוד שפתותיכם נוטפות דבש-חסידות / ולוחשות בהשבעה לחש רמיה...“ בביאליק: חתול השממון, ובבבלי: עכברי-אדם; שם: שדים וכת לצנים, וכאן: לחש והשבעה. הניצוץ שניצל לפליטה מתוך הרמץ אחר חורבן המקדש הכרנו כבר במגילת האש של ביאליק. סמל זה הרווח בשירתנו מקורו בהשפעת הציורים הסמלים שכפה ביאליק בכוחות-איתנים על

הבאים אחריו. הוא האציל מראיתו על אחרים ראיית-עולם, תפיסה בציור שנקבעה קביעת-נוסח.

בין שירי חותם אלה הספוגים אמונה שרשית, הכנת נפש של אדם שחשב חשבונו של עולמו, שיר זה בלבד מעיד על מרבית הצער והאכזבה, על חורבן מקדש הנעורים, על המחשבות והתקוות הפנימיות שנחתמו לפני ולפנים ולא בקצו. חוסר הקישור וההריגה והביצוע מתבלט. לעומת סיום השיר קדמוני יסודי: "אקשיב שקשוק מעינות-הנעורים / ואנהם שירת חיי החרישית", מסתיים שיר זה:

ויללת דורות לא באו מפלחה אוויר
ומלפפה אותי בנהימת-שכול.

בשערי היכלות

חבוב כיפה, עדה טלית והתפלל...
עוד רגע עוד מעט ושערים כמוסים יפתחו —
בצעדי תפילה תצעד, תציץ פנימה...

מה טיבם של שערים אלה? לא בשערי מקדש שבלב אנו עוסקים פה שהרי ההצצה פנימה מגלה הווייה שמימית... אור חדש... מעין האור... הפתרון האחרון... זיו המציאות העליונה, עיקר התמונה מצטייר בגוני אור השמימי. מעון האור עומד בניגוד לצל ההווייה, ולא זו בלבד שהאור ההוא שונה מהצל אלא שונה הוא גם מאותו אור שרואה אדם עלי אדמות. לא נהימת-שכול של האכזבה מלפפת אותו כאן אלא "אור חדש, אחר", תיאורים דומים של מרקעי שחקים מצויים בספר חנוך — ספר שעליו היה בבלי מרצה — והליכה בהיכלות השמים רווחים בספרי ההיכלות. יורדי מרכבה עוברים מהיכל להיכל כדי להגיע לכסא הכבוד. כל היכל מבריק בזיו אורו: "...שבעה היכלות של שבעה הדורים זה לפנים מזה וזה לפנים מזה וכולם מלאים גחלים ולפידים וזיקוקין וברקים ועמודים של אש ועמודי להבים ועמודי להטים ברקים ועמודי לפידים... ועל כל פתח ופתח שבהיכלי ערבות קבועים בהם שס"ה אלפים רבבות מיני מאורות במאור העולם הגדול שכל העולם כולו מבהיק מזיץ ואין כל בריה יכולה להסתכל בהן". ועמידתו של בבלי על הסף של ההיכלות שנפתחו והצצתו לתוכם — "בצעדי תפילה תצעד, תציץ פנימה" היא תכונת מעשיהם של עוברי היכלות שאף היא נזכרת בספרות ההיא: "בן עזאי הציץ בהיכל הששי וראה זיו אור אבני שיש שהיו סלולות בהיכל ולא סבל גופו ופתח פיו ושאלם מים הללו מה טיבן ומת עליו הכתוב אומר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. בן זומא הציץ באבני השיש...".

מונחי קבלה דומים מצאנו בכתבי בבלי. במיוחד: "המשורר מתעטף בטלית מנומרה של צבעים וזהרורים ורוקם חלומות של גבורה ויופי לא מכאן... יש שהוא מבני היכלא, אזרח בעולם האצילות". מושג בני היכלא הוא מושג הפועל במחשבתו בהכרה ורשמייה מוצאים אנו בשירתו: "דביר הנצח נעול, חתום בחותמות שבעים; / תפילת לחש, תוגת-אלם, לבב תר אמיתו — / אלה יפתחו בלי יד שערי המזהיבים". ובשנת תרפ"ו כשהוא עומד בחצי ימיו: "לפני שערי הנצח המופזים / נבוך ומפחד אעמודה... (אשמר) אף חזק-לא-אגוש בלתי צפוי / ונגישת-שרף אוזן לא שמעה". שומע הוא קריאה לבוא אל מבוא עליון אלא פקפוקים מנקרים בו: "איככה אוכל וראיתי פני היכלך / אם עזן לא טהרתי די / ובגדי לא לבנים, לא לבנים". בספרות ההיכלות מפורטות הכנותיו של העולה הצריך התקדשות והיטהרות קודם שהוא יוצא לדרכו המסוכנת. מי שלא טהר דיו אל יעזו לצאת לדרכך זאת. אבל בסופו של דבר אף הוא עתיד לצאת:

5. "מעשה מרכבה", בתי מדרשות, כרך ראשון עמ' נז.

6. Gershom G. Scholem, *Jewish Gnosticism Merkabah Mysticism and Talmudic Tradition*, p. 15, n. 3.

7. רוחות נפגשות, עמ' 68. גם: "אינו מתגלה אלא ליחזי חן" (רמותו של מוסר, עמ'

9), "...נראה כשלחם של עולמות נסתרים" (רוחות נפגשות, עמ' 216), המשורר ממשיך

את השפע האלהי ואת היופי הגנוז מן העולם הנצח אל העולם השפלי" (שם, עמ' 33), בריה

חדשה בעלת אופי משלה המרחמת בספירת האצילות" (שם, עמ' 215).

„חוגג, מזהיר ועטוף־לבנים... / צעד אט אט ובנחת / עד אם תליטנך באפריח / הוד מלכותך / ובחביון שערי הנצח תסתירני לעולמים“. זאת היתה התקווה הגדולה, זה הנוף הפנימי הטמון בתוך כל נופי־מרחקים שלו, ותקוה לא באה „על סף הסוד אנחנו עומדים טבולי־זהר / מציצים בפני עולם־חידות רב הגונים... / מחוץ אל חוף נדדנו — דרך לא מצאנו. / ככיום הפגישה נעמד מול שערים כמוסים...“. בשיר אחרון זה הוא עומד שוב על הסף ולבו בטוח: „עוד רגע עוד מעט ושערים כמוסים יפתחו — / פה מעון האור, פה אין חידות ואין פנקות — / פה הפתרון האחרון“.

במאמרו „לבוש הגשמות וחלוקת דרבנן“⁸ ציין ג. שלום התפשטות המוטיב של מלבוש שהגשמה מתלבשת בו אחר המות בספרות ההיכלות. הוא מביא מאמר המקובלים שהגשמות העולות לרקיע „...מתלבשן בגופיה בזיוא קרניאתא דמטמרין ומצטיירין בזיוא דקב"ה... וסלקין מעלמא לעלמא“⁹. בשירי בבלי מצאנו שהוא נכנס לשערי נצח לבוש לבנים, שחבריו־לשיר שהלכו לפניו „כלולים בלבוש הנצח כלם“, ואף בשיר הנידון קודם שהוא עולה להילפף באור החדש האחר הוא מתלבש באותם בגדי העולה שהם בבחינת חלוקת דרבנן: חבוש כיפה, עדה טלית והתפלל...

טלית זו היא אותה טלית מנומרה של גונים וחרורים של בני היכלא. גמצא שאותה מציאות עליונה אינה תיאור של חדירה פילוסופית שצורה נטול גונים מפני ההפשטה והאנונימיות שבה, אלא תיאור של הלך גפש אכסטאטי, של גשמה שטופת־אור, שמפני זיו האור המבריק שבמראות הכבוד אין המשורר בא לתאר תיאור מפורט אלא כדרכם של האכסטאטים לצרף מלים שההבעה הרגשית שבהן קודמת להגדרה השכלתנית. מלת המפתח אינה מציאות אלא זיו והיא מגלה לנו חווית גשמתו בעלייתה.

8. „תרכיץ שנת כ"ו (תשס"ו), עמ' 290.

9. שם, עמ' 291, בשם „סודי רשמושי רבא“.

